

Replika

Az alábbi sorok, szándékunk szerint, inkább egy félreértés tisztázására íródtak, mint polemikus állásfoglalásra. A szerző nem védekezik az olyan vád ellen, amely nem állja meg a helyét, csupán értetlenebbé teszi a dolgokat. A Ceaușescu-évekbeli román társadalom kollaboracionizmusáról folyó vita alapján állva mind a szerző pontosítása, mind Ștefan Agopian – akart-akaratlan – torzítása az *Academia Cațavencu*-ban szélesebb társadalmi jelentőséget nyer, és az adott összefüggés, valamint szereplői jellemzőjévé válik. A Provincia azzal a kifejezett óhajjal közli az alábbi szöveget, hogy vitára szólítson fel azzal kapcsolatban, ami volt, ami most és ami a jövőben lesz/lehet a kommunista rendszerrel és titkoszolgálatával való kollaboracionizmus. A szerk.

Kedves kollégák,

Önökhöz fordulok azzal a kéréssel, hogy adjanak helyet a *Provincia* hasábjain a Ștefan Agopianhoz, az *Academia Cațavencu* szerkesztőjéhez írt válasznak, amelyre az említett lap 2001/39-es számában megjelent alábbi sorai szolgáltattak okot:

Még egy író jelentette be (az *Observator cultural* ez évi 89-es számában), hogy vállalta a besúgói szolgálatot a Szekuritáténál. Azt mondom, még egy, mintha előtte még sokan lettek volna. A valóságban az Írószövetségben számon tartott 2200-2300 író közül csupán Alexandru Paleologu ismerte be világosan azt a nagy dolgot, amit csinált. Lehet, hogy vannak még mások is (Ionescu Quintus nem számítom ide, mert ő nem ismerte be, őt leleplezték), de egyelőre az utolsó jövevény a brassói költő és esszéíró, Caius Dobrescu. Szeretem, ahogy ír (akkor is, ha eltúlozza azt a szerepet, amit mentora, Alexandru Mușina játszott költői és gondolkodói művoltának kialakításában), és örülök, hogy volt, amije másoknak nem: bátorsága.

Természetesen az alábbi sorokat mindenképp az *Academia Cațavencu*-nak ajánlottam fel. Mivel azonban az nem vett rólok tudomást, provinciás barátaim és kollégáim jóindulatára hagyatkozom, hogy minél szélesebb körben ismertté tegyek néhány feltételül szükséges pontosítást.

Köszönöm a szolidaritást.

Kedves Ștefan,

az *Academia Cațavencu* folyó év 39-es számában közölt, az *Observator cultural* 82-es számában (azt hiszem, jelezni kell, hogy voltaképpen a 81-es számról van szó, és hogy volt egy első része is az interjúnak a 80-as számban) megjelent velem készített interjúra vonatkozó jegyzetteddel kapcsolatban szükségesnek tartok megemlíteni néhány észrevételt:

1. Az általad nagylelkűen nekem tulajdonított „besúgói” minőséggel kapcsolatban nincs semmi mondanivalóm. Olvastad az interjút, ismerted a tényeket, és kialakítottál magadnak egy véleményt, amely rád tartozik. Legfeljebb azt érezhetem, hogy nincs összhang annyira sokoldalú prózák és az ilyen önkéntelen-caragialéi hajthatatlanságú ítéleteid között. Mint teljes egészében helytelen, megdöbbent azonban a következő dolog: az *Academia Cațavencu* olvasói kénytelenek véleményedtel tényleg elfogadni, mert nem tudnak semmit arról a helyzetről, amelyből a „vállalás”-ban az erkölcsei lemondásnak az *Observator cultural*-ban reprodukált két sora ered. Nagyon kevesen fognak utánanézni annak, hogy gyakorlatilag miket írtam, azért, hogy megtudják: 1987-ben több kollégámmal együtt néhány apró és neveléses antikommunista nyilatkozatot tettem; hogy a „szervek” előtt tett „fogadalmam” értelme a „jó magiszter”-ről tett nyilatkozat egy ököl és botütés alapján lefolyt kihallgatás végén; hogy minden érdekeltnek és sok másnak is rögtön a „figyelmeztetni” jött szekuristák kezéből való szabadulásom után elmondtam mindazt, ami velem történt; hogy többször nyilvánosan leírtam az eseményeket (utólag 1989-ben a sajtóban); hogy nem írtam semmilyenfajta jelentést a Szekuritáténak stb., stb.

2. Ha „besúgói” minőségemhez kétség is fér, teljesen egyértelmű a Romániai Írók Szövetsége tagságának kérdése; ezt a tagságot nekem tulajdonítod akkor, amikor Alexandru Paleologu mellett felsorolod azok között, akik ehhez a szervezethez tartoznak, és bevallották magukról, hogy „besúgók”. Nem voltam, nem vagyok, és azt hiszem, sohasem leszek tagja ennek a szervezetnek, tehát, kérlek, vizsgálj felül statisztikádat. Ragaszkodom ehhez a ponthoz, mert – természetesen anélkül, hogy egyenlőségi jelet tennék közénk – az „Írószövetség tagja” minősítés semmivel sem zavar kevésbé, mint a „besúgói” minősítés. Nekem is jogom van, ugye, személyes véleményemhez.

Mivel nem a botrányt hajszoló újságíró látom benned, hanem a mind értékben, mind személyes stílusban és vállalt értékben európai színvonalú regényírót, meggyőződésem, hogy találsz majd valami olyan utat-módot ennek a néhány sornak a közlésére.

Caius Dobrescu
(ford.: H. Zs.)

Művészi próféciák

Jelen írásom rövid tájékoztató a 2001. szeptember 25-én a Chișinău-i Történelmi Múzeumban megrendezett konferencián elhangzott előadásom témájáról és vizuális anyagáról. A konferencia az *Invasia* című szélesebb körű művészeti rendezvény része volt, Ștefan Rusu kurátor szervezte, és a Chișinău-i Kortárs Művészetek Központja (K.S. AK), valamint a budapesti OSI Cultural Link támogatta. Ezt a kulturális *Invasiát* a fővárostól 200 km-re délre fekvő Őrhelyen szervezték meg, vagy, archaikusan, ahogy a XIII. századi mongol-tatár hordák elnevezték, Sehr-al Djedidban (Új Város); ez a helység ma a Mongóliából, Kazahsztánból, Szibériából, valamint néhány kelet-európai országból (Lengyelország, Magyarország, Románia) származó művészek találkozási helye. Kizárólag olyan országokról és területekről van szó, amelyeken vagy átvonultak Dzsingisz kán Nyugat-Európa felé tartó hordái, vagy meghódították őket. Ennek a művészi táborozásnak és az említett konferenciának témája a jelenkori kulturális párbeszéd irányváltása volt; mindkettő a múlt geopolitikai eseményeihez nyúlt (például az Arany Horda történetéhez), hogy behelyezze azokat az olyan időszerű kérdéskörökbe, mint amilyen például a „kulturális imperalizmus”, „globalizáció”, „nyugatosítás”. Érdekes téma, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy e pánázsiai találkozó költségvetését jól ismert amerikai források biztosították. A terv előkészítése és megvalósítása időben egybeesett az Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én történt tragikus eseményekkel. Ezek ismét időszerűvé tették a volt szovjet térség néhány művészeinek profetikus vízióit; a már régebben forgalomban levő, képeleplepformában terjesztett kollázsok bemutatják az iszlám és egyéb idegen motívumok által elárasztott nyugati városokat. A képeleplep az év szeptember 11-e után a médium keretében még inkább ismertté váltak. A *Provincia* jelenlegi száma közül néhányat e képeleplep közül, és az alábbiakban közreadja John Cage 1927-ben megjelent *Other People Think* (Mások is gondolkodnak) című írásának egy részletét. Az írás a szerző egyik első szövege, még jóval azelőtt jelent meg, hogy őt a 20. század zenéjének megújítójaként elismerték volna. Cage-nek ezt az írását 1927-ben mutatták be a Hollywood Bowlban, ahol gimnazistaként a Los Angeles-i gimnáziumot képviselte, és megnyerte a Dél-kaliforniai Szónoki Verseny díját.

2001. szeptember 11. Fotó: Reuters

Octavian Eșanu (ford.: A. S.)

Mások is gondolkodnak*

Amikor Washington az Amerikai Egyesült Államok elnökévé kiáltották ki, hazánk birtokolta az Atlanti-óceán és a Mississippi folyó közötti területek nagy részét. A Mexikó ellen folytatott háború után az amerikai zászló óceántól óceánig, a Mexikói-öböltől a Nagy Tavakig lobogott. Napjainkban az Egyesült Államok világhatalom. Az Újvilágban Alaska, Puerto Rico és a Virgin-szigetek egyaránt hazánkhoz tartoznak. Hazánk erős befolyást gyakorol Haitira, Nicaraguára, Panamára és a Dominikai Köztársaságra. Addig forgalmazta dollárját a latin-amerikai országokban, amíg az „Észak Óriásaként” nem emlegették, és most úgy gondolnak rá, mint az „amerikai kontinens kormányzójára”.

Amerika beavatkozásáról Latin-Amerikába sokaknak más a felfogásuk. A déli országok legjelentősebb irodalmi képviselői, Manuel Ugarteval az élen, arra tanítják olvasóikat, hogy hogyan gondolkodjanak erről. A legnagyobb dél-amerikai egyetemek professzorai arra oktadják tanítványaikat, hogy mit gondoljanak. A politikusok, dr. Honorio Pueyrredon vezetése alatt, gondolkodnak, és kezdik gondolkodásra készíteni országjaikat is.

Mark Verlan: New York víz alatt (olaj, vászon), 1994

Ezt a gondolkodást, amely annyira hatékonyan átítta a latin köztársaságok intellektuális életét, nagymértékben befolyásolta egyes amerikai állampolgárok tevékenysége. Ezek nagy többsége kapitalista, akik lelkesen fektettek be a déli köztársaságokba, mohón kiszippolyozva őket. Őket nem a mások fejlődésének reménye, hanem saját meggazdagodásuk vágya vezérli. A teljesen önzők családjához tartoznak. Nemcsak gazdasági sikereket értek el; sikerült az emberek megvetését és undorát is kivívniuk. Az aranyimádók tébolyodott közösségéhez tartoznak. Ugyanakkor nagyon nehéz rájuk bizonyítani a törvényszerűt, mert végtelenül alattomosak és képmutatók. Ők a nagykövetek Latin-Amerikában. A dél-amerikai lakosság szemében ők jelentik az Egyesült Államokat. Ők azok a könyvek, amelyekben a latin-amerikaiak a történelmüket olvassák, azok a képek, amelyek számukra az angolszász ideálokat jelentik.

Hat évvel ezelőtt három amerikai bank 26 millió dollár kölcsönt nyújtott a Bolíviai Köztársaságnak. A szerződés előírta, hogy évente, havi részletekben a kölcsön értékének 10 százalékát kell visszafizetni, 8 százalékos kamattal. Az ország fizetési képtelensége esetén a bankok átveszik a Bolíviai Nemzeti Bank teljes, a vasutak és az állami bevételek egy részének ellenőrzését. Ez az 1922-es szerződés megtiltotta a

Bolíviai kormányt, hogy az amerikai bankok jóváhagyása nélkül más forrásból kölcsönt vegyen fel. Ezen előírások adminisztrálása, valamint a bolíviai pénzügyi hatóságok ellenőrzése céljából egy állandó pénzügyi bizottság jött létre. Három tagból áll, akiket Bolívia elnöke nevez ki, kettőt közülük az amerikaiak ajánlanak. Következésképpen, Bolívia gazdasági jövője egy maroknyi bankár akaratától függ. Mindez csak egy példa az amerikai kapitalisták tevékenységei közül. Vannak olyan kapcsolatok, amelyek örökre a Wall Street-i pénzintézetekhez láncolták a latin-amerikai országok szívéit.

Igaz van-e Latin-Amerikának, amikor álcázott imperializmusnak nevezi altruizmusunkat? Vajon folytatnunk kell-e a latin-amerikai beavatkozásokat? Mit tennének történelmünk jeles személyiségei ilyen dilemma esetében? Vajon Lincoln nem a gyengébbeket pártfogolná-e? És Roosevelt nem az amerikai beavatkozást igazolná?

Mi a teendő? Mit kellene tennünk?

Egyike a legnagyobb áldásoknak, amiben a közeljövőben az Egyesült Államok részesülhetne, az lenne, ha ipara leállna, kereskedelme megszűnne, emberei szótlanná válnának, üzleti élete szünetelne, és végül minden mozgásban levő része mozdulatlaná válna mindaddig, amíg mindenki meg nem hallja az utolsó forgó kereket és az utolsó elhaló visszhangot... és aztán a totális szünet pillanata, a zavartalan csend lenne a legmegfelelőbb pillanat a pánamerikai öntudat megszületésére. Akkor képesek lennének válaszolni a „Mit kellene tennünk?” kérdésre. Mert nekünk hallgatagoknak kellene lennünk, nem kellene beszélnünk, és lehetőséget kellene találnunk arra, hogy megtanuljunk: mások is gondolkodnak.

Ami feladatunk, hogy odafigyeljünk a latin-amerikai gondolatokra, és tiszteljük azokat. Az emberi elme termékei ők, és mint ilyenek valóban magasztosak. Ezekkel kell összehasonlítani és szembeállítani gondolatainkat. Mikor a két gondolkodási mód – a latin-amerikai és az angolszász – együtt van, akkor kell szétválasztani az igazságot az igazságtalantól. Múltbeli tevékenységünk nem mindig volt dicséretre méltó, mint ahogy nem mindig volt kárhozzátásra sem méltó. És a latin-amerikaiak sem voltak mindig tévedéstől mentesek, ami a gondolkodásukat és a jelen megértését illeti.

Déli szomszédainknak, az önkormányzatra való alkalmasság elszájtása érdekében, meg kell tanulniuk elfogadni segítségünket. Nekünk pedig meg kell tanulnunk azt, hogy közeledik a nap, amikor senkinek sem lesz már szüksége a mi segítségünkre. Ennek a napnak hatalmas jelentősége lesz az Egyesült Államok számára. Ez a nap tanítja lesz annak a legnagyobb megpróbáltatásnak, amelynek a demokrácia valaha is ki volt téve, mert ha akkor folytatni fogjuk a beavatkozást bármely latin-amerikai nemzet életébe, akkor mások meggyőződnek arról, hogy az Egyesült Államok imperialista módon jár el. Másrészt, ha ezt nem tesszük, akkor minden latin-amerikai tevékenységünkkel együtt, önzetleneknek tartanak majd.

Köszöntve e nap simogató sugarai által az Egyesült Államok olyan virágzásnak indul majd, mint még soha ezelőtt. Ő lesz a világ gazdasági nagyhatalma. Politikai téren be fogja bizonyítani, hogy az ember képes túllenni magát a félreértéseken. Nagyszerűen be fogja bizonyítani azt, hogy a nemzetközi élet nem csupán ideál, hanem realitás. Szellemi téren az amerikaiak oktatni fogják az egész emberiséget. Nem az öndicséretet fogják tanítani, mert az pusztulásához vezet. Ők a másság értékelésének, tiszteltetésnek tartásának és elfogadásának tudományát fogják tanítani. Mind a latin-amerikaiaknak, mind az angolszászoknak meg kell tanulniuk, hogy mások is gondolkodnak.

* In: Richard Kostelanetz (szerk.), *John Cage, An Anthology*, A De Capo Paperback, 1970.

John Cage (ford.: Sz. D.)